

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

PROGRAMA ȘCOLARĂ PENTRU DISCIPLINA OPȚIONALĂ
Rădăcini latine în cultura și civilizația românească
- CDȘ integrat -
[curriculum la decizia școlii pentru clasele a V-a – a XII-a]

Aprobată prin ordin al ministrului nr. 3180/ 13.02.2013

București, 2013

NOTĂ DE PREZENTARE

Programa ***Rădăcini latine în cultura și civilizația românească*** are în vedere curriculum la decizia școlii pentru clasele a V-a – a XII-a. Această programă de opțional integrat se caracterizează prin flexibilitate, varietate, accesibilitate, coerență și tratare transdisciplinară a conținuturilor (limba și literatura latină, limba și literatura română și istoria românilor) și are menirea de a construi un model cognitiv adecvat familiarizării elevilor cu valorile culturii clasice ca fundament al culturii moderne. Programa este concepută modular, gradual și complementar, pentru 1 oră/săptămână, în câte doi ani de studiu, după cum urmează:

- *Istorie și mit în spațiul românesc*, pentru clasele a V-a și a VI-a;
- *Influențe ale miturilor greco-romane în spațiul românesc*, pentru clasele a VII-a și a VIII-a;
- *Elemente de civilizație romană și românească*, pentru clasele a IX-a și a X-a;
- *Confluențe ale culturii latine cu cea românească*, pentru clasele a XI-a și a XII-a.

Abordarea modulară asigură dezvoltarea abilităților elevilor de înțelegere și integrare într-un univers cultural, contribuind la completarea achizițiilor lingvistice și culturale, stimulând gândirea creatoare și dorința de cunoaștere.

- Modulul ***Istorie și mit în spațiul românesc*** (pentru clasele a V-a și a VI-a) propune activități de învățare inedite, solicitând imaginația, creativitatea, capacitatea de a face conexiuni interdisciplinare, prin valorificarea câtorva toposuri culturale, printre care mitul etnogenezei. Este dezvoltată și componenta de istorie a limbii române prin conectarea logică la originea latină a limbii române.
- Modulul ***Influențe ale miturilor greco-romane în spațiul românesc*** (pentru clasele a VII-a și a VIII-a) respectă principiul coerenței și al accesibilității, oferind variante de abordare tematică a miturilor antice fundamentale, recurente în basmele și poveștile românești culte. Se favorizează, în această manieră, procesul de conștientizare a unor valori românești ca parte integrantă a tezaurului sapiențial european. Cursul își propune explicarea unor sintagme latinești frecvent folosite și integrarea acestora într-un context de comunicare, asigurându-se astfel o exprimare literară îngrijită, elevată, elegantă.
- Modulul ***Elemente de civilizație romană și românească*** (pentru clasele a IX-a și a X-a) este conceput tematic și pe principiile comparatismului în cultură, explicând componenta de antropologie culturală din universul cognitiv al elevului de liceu. Temele prezentate modular ilustrează implicațiile culturii și civilizației antice în limba, literatura și cultura română. Astfel de teme sunt familia, școala și educația, vestimentația, jocurile, viața cotidiană, sărbătorile, momente-cheie din viața unui om și raportul om-timp. Totodată, se continuă seria maximelor consacrate prin uzul la nivel academic și dezvoltă, prin texte argumentative, elementele de cultură cuprinse de acestea.
- Modulul ***Confluențe ale culturii latine cu cea românească*** (pentru clasele a XI-a și a XII-a) oferă exemple de cărturari români, cunoscători ai limbii și culturii latine și operele acestora, scrise în latină, precum și opere latinești cu impact în formarea și dezvoltarea culturii române.

În proiectarea conținuturilor s-a ținut seama de următoarele repere:

- avantajele unei abordări interdisciplinare: latină / română / istorie antică;

- dezvoltarea competențelor, a deprinderilor, valorilor și atitudinilor necesare conturării profilului umanist individualizat;
- elevul ca centru al demersurilor didactice inovatoare;
- creșterea relevanței orizontului cultural prin învățarea ca experiență informală și nonformală.

Principiile fundamentale care au orientat elaborarea programei sunt:

- principiul relevanței
- principiul diversificării
- principiul transferului

STRUCTURA PROGRAMEI

Programa pentru disciplina școlară opțională *Rădăcini latine în cultura și civilizația românească* are următoarea structură:

- Notă de prezentare
- Competențe generale
- Valori și atitudini
- Competențe specifice și conținuturi
- Sugestii metodologice și modalități de evaluare

COMPETENȚE GENERALE

- Utilizarea unor aspecte semnificative ale culturii latine și civilizației romane pentru organizarea demersurilor de cunoaștere și de transfer în contexte specifice culturii române
- Dezvoltarea abilităților de relaționare a unor achiziții lingvistice din latină și română

VALORI ȘI ATITUDINI

- Cultivarea respectului pentru valorile culturale perene
- Stimularea unei atitudini deschise, active față de actul cultural
- Cultivarea interesului pentru lectură și a plăcerii de a citi
- Interiorizarea unor norme axiologice care să confere identitate persoanei
- Dezvoltarea gândirii critice, flexibile și responsabile

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Clasele a V-a și a VI-a

1. Utilizarea unor aspecte semnificative ale culturii latine și civilizației romane pentru organizarea demersurilor de cunoaștere și de transfer în contexte specifice culturii române

Competențe specifice	Exemple de activități de învățare
1.1. Identificarea profilului personalităților istorice, al căror destin este influențat de contexte socio-politice similare 1.2. Exemplificarea trăsăturilor unor religii în spații geografice diferite 1.3. Explicarea relațiilor de determinare, cauză-efect, în contexte istorice diferite 1.4. Examinarea aspectelor relevante ale mitului 1.5. Extrapolarea elementului-cheie al mitului în contextul cultural românesc	Exerciții de comparare: personalități istorice ale dacilor și ale romanilor; Exerciții de descoperire – similitudine de destine; Exerciții de identificare a trăsăturilor specifice unei epoci, unor personalități istorice marcante; Joc: Cine știe, câștigă! Joc de rol: simularea întâlnirii dintre Burebista și Pompei; Exerciții de identificare a portretelor – medalion, precum Caesar, Pompei; Exerciții de comparare a unor divinități reprezentative, a unor mentalități religioase; Exemple de analiză a factorilor interni și externi, cu impact în destinul poporului dac și roman; Jocuri pe calculator: simularea războiului dintre daci și romani; Exerciții de lectură; Exerciții de reprezentare plastică, pe baza sugestiilor textelor; Exerciții de comparare: mit – poveste Exerciții de valorizare a noțiunilor morale: bine – rău, frumos – urât; Exerciții de identificare a unor unități frazeologice românești.

2. Dezvoltarea abilităților de relaționare a unor achiziții lingvistice din latină și română

Competențe specifice	Exemple de activități de învățare
2.1. Alegerea termenilor latinești în corelație cu imaginea 2.2. Diferențierea între cuvintele moștenite și neologisme în limba română	Exerciții de familiarizare cu termenii latinești pe baza unui suport grafic; Exerciții – joc – de identificare a cuvintelor moștenite / neologisme.

CONȚINUTURI

Clasele a V-a și a VI-a

Istorie și mit în spațiul românesc

- **Modulul I: Personalități istorice cu relevanță în spațiul carpato-danubian**
- **Modulul al II-lea: Mituri cu rezonanță în spațiul cultural românesc**
- **Modulul al III-lea: Termeni românești, de origine latină, în vocabularul fundamental**

Modulul I: Personalități istorice cu relevanță în spațiul carpato-danubian

I.1. Personalități istorice cu relevanță în spațiul carpato-danubian (secolul I a. Chr).

- Burebista, Cezar, Pompei (destine politice similare și impactul acestora în spațiul carpato-danubian);
- Elemente specifice ale religiei dacilor (Deceneu – Zamolxe);
- Elemente specifice ale religiei romanilor – superstițiile (Suetoniu, Plutarh – despre moartea lui Cezar).

I.2. Personalități istorice cu relevanță în spațiul carpato-danubian(secolul II p. Chr).

- Decebal, Traian (context politic, conflicte armate și impactul acestora în spațiul carpato-danubian);
- Elemente de civilizație (*murus Dacicus*, urbanistica dacică, urbanistica romană de origine etruscă, apeducte, viaducte, căi de comunicație etc.).

Modulul al II-lea: Mituri cu rezonanță în spațiul cultural românesc

II.1. Mitul etnogenezei: Traian și Dacia, în legendele istorice românești și în textele literare

II.2. Mărul discordiei:

- Judecata lui Paris
- Unități frazeologice în limba română despre discordie (ex. *a căutat-o cu lumânarea, a căuta nod în papură* etc.)

II.3. Cutia Pandorei:

- Mitul lui Prometeu
- Povestea „Fata moșului și a babei”

II.4. Merele de aur:

- Mitul lui Hercule și balaurul Ladon
- Mitul lui Perseu și al lui Atlas
- Povestea „Prâslea cel voinic și merele de aur”

II.5. Cornul abundenței

- Legenda nașterii lui Iupiter. Amaltea
- Raiul, imagine alegorică a abundenței

Modulul al III-lea. Termeni românești, de origine latină, din vocabularul fundamental

III.1. Corpul omenesc – imagini în care sunt specificate părți ale corpului omenesc, folosindu-se termeni latinești, precum: *nasus, gula, oculi, barba, pilus, pectus, bracchia, manus, digitus, genu, frons/frontem* etc.

III.2. Flora și fauna: *herba, viola, rosa, arbor/arborem, cerasus, prunus, caballus, ovis/ovem, canis/canem, vulpes, lupus, ursus* etc.

III.3. Forme de relief și ape: *rivus, aqua, fluvius, lacus, montes, collis, vallis* etc.

III.4. Acțiuni omenesti (verbe la infinitiv): *cantare, recitare, fugere, venire, videre, audire, sentire, ducere, dicere, tacere, disputare* etc.

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Clasele a VII-a și a VIII-a

1. Utilizarea unor aspecte semnificative ale culturii latine și civilizației romane pentru organizarea demersurilor de cunoaștere și de transfer în contexte specifice culturii române

Competențe specifice	Exemple de activități de învățare
1.1. Realizarea rezumatului mitului / poveștii 1.2. Selectarea asemănarilor și deosebirilor prin comparare 1.3. Evaluarea personajelor în situații relevante 1.4. Extragerea simbolurilor, învățămintelor 1.5. Corelarea textului citit cu imaginea / tabloul	Exerciții de lectură și rezumare, oral sau / și scris; Exerciții de identificare a situațiilor relevante pentru mit / poveste; Exerciții de caracterizare a unui personaj, de fixare a tipologiei personajului; Exerciții de interpretare a mitului, poveștii, din punct de vedere simbolic, moral; Exerciții de discriminare, prin folosirea imaginilor, tablourilor; Jocuri de identificare a unui personaj mitic sau de poveste, pe baza unui detaliu semnificativ.

2. Dezvoltarea abilităților de relaționare a unor achiziții lingvistice din latină și română

Competențe specifice	Exemple de activități de învățare
2.1. Traducerea celor mai simple expresii și sintagme latinești 2.2. Adecvarea contextuală a expresiilor / sintagmelor latinești 2.3. Evidențierea funcționalității expresiilor / sintagmelor învățate	Exerciții de traducere, cu ajutorul dicționarului; Exerciții de memorare a expresiilor latinești; Exerciții de grupare, folosindu-se diferite criterii; Exerciții de inserare adecvată a expresiei într-o compunere, pe o temă dată.

CONȚINUTURI

Clasele a VII-a și a VIII-a

Influențe ale miturilor greco-romane în spațiul românesc

Modulul I: Mituri greco-romane în spațiul românesc (prezentare tematică)

Modulul al II-lea: Fondul gnomic, sapiențial – Expresii și sintagme latinești în contexte românești

Modulul I: Mituri greco-romane în spațiul românesc (prezentare tematică)

I.1. Tema prieteniei

- *Castor și Polux* – corespondent românesc, „fratele de cruce, „fărtatul”; prietenul, amicul;

I.2. Tema călătoriei

- *Faeton și Soarele* – motivul culpei, al nesăbuiței; corespondent românesc, „Povestea lui Stan Pășitul”;

- *Tezeu și minotaurul* – motivul eroului; corespondent în basmele românești, motivul eroului, Făt-Frumos, motivul căpcăunului, motivul pădurii-labirint;

- *Dedal și Icar* – motivul culpei, corespondent în basmele românești, motivul interdicției, al zborului, prin analogie, „calul năzdrăvan”;

- *Hercule și Hidra din Lerna* – motivul eroului; corespondent în basmele românești, motivul scorpiei, balaurului.

I.3. Tema relației om-divinitate

- *Prometeu* – eroul civilizator, motivul interdicției, motivul vulturului; corespondent în basmele românești, motivul eroului, motivul „păsării măiestre”, cu valorizare pozitivă;

- *Midas și Apolo* – motivul lăcomiei și al prostiei omenești; corespondent românesc, „Prostia omenească”, Midas (poveste ilustrată pentru copii);

- *Orfeu și Euridice* – motivul coborârii în Infern; corespondent românesc, „Povestea lui Harap-Alb”.

Modulul al II-lea: Fondul gnomic, sapiențial

Expresii și sintagme latinești (pentru a fi utilizate în contexte românești).

II.1. *pro domo; alter ego; sine die; sui generis; ipso facto; ad hoc; de iure; de facto; volens, nolens etc.*

II.2. *Verae amicitiae aeternae sunt. Repetitio est mater studiorum. Cui prodest? Per aspera ad astra! Festina lente! Carpe diem! Nota bene! Facta, non verba! Non multa sed multum.*

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Clasele a IX-a și a X-a

1. Utilizarea unor aspecte semnificative ale culturii latine și civilizației romane pentru organizarea demersurilor de cunoaștere și de transfer în contexte românești

Competențe specifice	Exemple de activități de învățare
1.1. Recunoașterea unor aspecte relevante din viața romanilor păstrate și astăzi 1.2. Identificarea terminologiei specifice unor domenii ale civilizației romane 1.3. Reconstituirea profilului unui roman la diferite vârste sau momente din viața cotidiană 1.4. Compararea avantajelor și dezavantajelor existenței într-un spațiu și timp vetuste / actuale 1.5. Descoperirea etimologiilor unor cuvinte uzuale 1.6. Identificarea coordonatelor / reperelor stabile, respectiv perisabile ale existenței umane	Exerciții de lectură; Exerciții de familiarizare cu aspecte ale civilizației romane, prin intermediul filmului documentar, albumului; Exerciții de recunoaștere a unor aspecte ale vieții la romani, vizibile și astăzi; Folosirea unor machete, mostre, desene de reconstrucție a unor aspecte din viața de ieri și de azi; Compuneri tematice – teleportarea în timp a unui licean de azi; Exerciții de descoperire a etimonului unor termeni din calendar, sărbători; Exerciții de definire a unor tipologii, <i>homo faber, homo viator, homo ludens</i> .

2. Dezvoltarea abilităților de relaționare a unor achiziții lingvistice din latină și română

Competențe specifice	Exemple de activități de învățare
2.1. Traducerea maximelor 2.2. Asocierea conținutului maximei cu emițătorul și contextul în care a fost emisă 2.3. Identificarea etimonului unor termeni latinești din maximele studiate	Exerciții de citire și traducere; Exerciții de corelare: conținut-emițător – context; Exerciții – joc: Cine știe cele mai multe maxime? Exerciții de identificare a unor cuvinte moștenite sau neologisme; Exerciții de identificare a temelor desprinse din maxime; Mini-dezbateri – tema prieteniei; <i>Cui prodest verbum?</i> Cui folosește o maximă? Compuneri al căror titlu este o maximă.

CONȚINUTURI

Clasele a IX-a și a X-a

Elemente de civilizație romană și românească

Modulul I: Elemente de civilizație romană și românească

Modulul al II-lea: Fondul gnomic, sapiențial – Expresii și sintagme latinești în contexte românești

Modulul I: Elemente de civilizație romană și românească

Abordare comparativă

I.1. Tema: familia (terminologie, asemănări și deosebiri, membrii familiei, responsabilități, componentă, roluri, divinități casnice, statutul femeii, relații interumane în cadrul familiei, evoluția familiei în timp).

I.2. Tema: educația și școala (terminologie, asemănări și deosebiri între sistemul educațional roman și cel de astăzi: vârsta, tipul de școală, discipline de studiu, materiale didactice, forme de învățământ / primar, secundar, superior).

I.3. Tema: vestimentația (elemente specifice, portul și podoabele).

I.4. Tema: joc-joacă (terminologie, clasificare: jocuri publice și jocuri de societate, jocurile de gladiatori, de circ, de amfiteatru, scenice, cursele de cai, ca forme de petrecere a timpului liber; asemănări și deosebiri).

I.5. Tema: o zi din viața unui roman / român (forme de organizare, alternanța *negotium-otium*, elemente specifice).

I.6. Tema: sărbători romane și românești (sărbători păgâne, sărbători creștine, semnificații, etimologii).

I.7. Tema: rituri ale trecerii (naștere, majorat, căsătorie și înmormântare).

I.8. Tema: calendarul (zile, săptămâni, lunile anului, etimologii; calendar iulian, calendar gregorian, calendar modern).

Modulul al II-lea: Fondul gnomic, sapiențial

Expresii și sintagme latinești (pentru a fi utilizate în contexte românești).

II.1. *eiusdem farinae, vanitas vanitatum, fortuna labilis, magna cum laude, ex toto corde, lapsus linguae, lapsus memoriae, casus belli, aequo animo, honoris causa, exempli gratia, ab origine, ab ovo* etc.

II.2. *Veni, vidi, vici. Alea iacta est! Quoque tu, mi fili! Amicus necessarius quam ignis et aqua. Amore, more, ore, re probantur amicitiae. Amicus certus in re incerta cernitur. Sol omnibus lucet. Fortuna caeca est. Libri sua fata habent. Nihil utilius sale et sole. Concordia civium, murus urbium. De gustibus non disputandum.*

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

Clasele a XI-a și a XII-a

1. Utilizarea unor aspecte semnificative ale culturii latine și civilizației romane pentru organizarea demersurilor de cunoaștere și de transfer în contexte românești

Competențe specifice	Exemple de activități de învățare
1.1. Realizarea unor conexiuni pertinente între operele autorilor latini și cei români	Exerciții de identificare a unor trăsături similare, referitoare la concepția despre istorie;
1.2. Identificarea de motive, teme, <i>loci communes</i> în operele-model, surse de inspirație pentru autorii români	Exerciții de recunoaștere a unor motive recurente: <i>vanitas vanitatum, fortuna labilis</i> ;
1.3. Stabilirea de analogii între universuri artistice similare	Exerciții de descoperire a temelor, motivelor, referințelor livrești în operele studiate;
1.4. Compararea unor fragmente ale traducerilor unor texte latinești cu originalul operelor unor cărturari români celebri	Exerciții de grupare a trăsăturilor comune, identificate în romane, basme, lirică erotică etc.;
1.5. Definirea specificului unor specii literare, modele pentru autorii români (arta poetică, pastel, basm)	Exerciții de comparare a unor fragmente din textele latinești și traducerile recomandate;
1.6. Distingerea diverselor ipostaze feminine în proză sau poezie	Exerciții de caracterizare a unor personaje (parvenitul, femeia nestatornică); Exerciții de abordare diacronică a evoluției unui concept: arta poetică; Exerciții de analiză a trăirilor îndrăgostiților, identificate în poezie sau proză.

2. Dezvoltarea abilităților de relaționare a unor achiziții lingvistice din latină și română

Competențe specifice	Exemple de activități de învățare
2.1. Corelarea maximei cu emițătorul și realitatea pe care o reflectă	Exerciții de traducere;
2.2. Identificarea etimonului latinesc al unor termeni din maximele studiate	Exerciții de memorare;
2.3. Identificarea unor contexte noi pentru citatele celebre	Exerciții – joc, de identificare a autorului, a operei, a circumstanțelor în care a fost rostită maxima;
	Texte argumentative, având ca titlu o maximă, un citat celebru;
	Exerciții de identificare a unor neologisme și cuvinte moștenite;
	Exerciții de extrapolare a unor maxime în contexte noi;
	Exerciții de descoperire, prin întrebări – răspunsuri, a unor principii morale.

CONȚINUTURI

Clasele a XI-a și a XII-a

Confluente ale culturii latine cu cea românească

Modulul I: Confluente ale culturii latine cu cea românească

Modulul al II-lea: Fondul gnostic, sapiențial – Expresii consacrate în context românesc

Modulul I: Confluente ale culturii latine cu cea românească

Tematica recomandată

I.1. Cronicarii moldoveni versus Sallustius, Titus Livius, Tacitus (concepția despre istorie);

I.2. Miron Costin – poet cărturar (*De viața lumii*);

I.3. Motive livrești recurente: *vanitas vanitatum; fortuna labilis;*

I.4. Dimitrie Cantemir (*Descriptio Moldaviae; Incrementa atque decrementa aulae Othomanicae*);

I.5. Ion Budai-Deleanu (*Țiganiada*) versus **Vergiliu** (*Eneida*);

I.6. Vasile Alecsandri (*Pasteluri*) versus **Horățiu** (*Ode*) – motivul fântânii;

I.7. Mateiu I. Caragiale (*Craii de Curtea-Veche*), **Nicolae Filimon** (*Ciocoi vechi și noi*) versus **Petronius** (*Satyricon*) – tipul parvenitului;

I.8. Ion Creangă (*Povestea lui Harap-Alb, Povestea Porcului*) versus **Apuleius** (*Amor și Psyche*);

I.9. Eminescu (*Poezii*) versus **Catul** (*Poezii*) – tipul femeii nestatornice;

I.10. Ipostaze ale femeii în operele scriitorilor români și latini: Mihai Eminescu; Vasile Voiculescu; Tudor Arghezi; Nichita Stănescu; Camil Petrescu; George Călinescu; Catul, Vergiliu; Horatius; Ovidiu.

Modulul al II-lea: Fondul gnostic, sapiențial

Expresii și sintagme latinești (pentru a fi utilizate în contexte românești)

II.1. Exemple: *sine ira et studio; ab urbe condita; ab origine; illo tempore; suo tempore; aurea mediocritas; carpe diem; exordium ex abrupto; ars longa, vita brevis; auri sacra fames; captatio benevolentiae; cave canem; dulces exuviae; historia magistra vitae.*

II.2. *Odi et amo... Veteris flammae vestigia agnosco. Arma virumque cano... Non omnis moriar... Exegi monumentum... Timeo Danaos et dona ferentes. Musa, mihi memora causas! Labor / amor omnia vincit. Ex ossibus ultor! Audaces (audentes) fortuna iuvat. Ave, Caesar imperator, morituri te salutant! Donec eris felix, multos numerabis amicos. Da mi bassia mille! Dulce et decorum est pro patria mori. Vae victis! Est modus in rebus.*

SUGESTII METODOLOGICE ȘI MODALITĂȚI DE EVALUARE

Sugestiile metodologice orientează proiectarea demersului didactic, adecvat competențelor, valorilor și atitudinilor prevăzute de programă. Se recomandă o atentă corelare a activităților de învățare cu tematica propusă și prezentarea temelor sub forma unor aplicații care să evite rutina școlară, folosindu-se alte metode și procedee decât cele obișnuite la orele de curs de limba latină, limba română sau istorie. Obiectivele propuse trebuie să fie realiste, concrete, adaptate profilului și dinamicii clasei.

Acest model propune un curs opțional integrat la nivelul ariei curriculare Limbă și comunicare, pentru clasele VII-XII și transcursiv, la nivelul claselor V-VI, prin realizarea unor teme integratoare pentru două arii curriculare: Limbă și comunicare și Om și societate. În felul acesta procesul educațional este organizat astfel încât să transgreseze frontierele unor discipline, de obicei, bine delimitate și să aducă împreună diferite compartimente curriculare pentru a le conferi semnificații inedite, printr-o centrare pe arii mai largi de studiu. Disciplinele ca obiecte de studiu nu mai reprezintă o finalitate și sunt subordonate unui proces de interpretare a umanului. O asemenea abordare este transdisciplinară. A învăța să știi, să faci, să trăiești și să lucrezi cu alții, să fii sunt competențe de esență transdisciplinară. În transmiterea cunoștințelor educația transdisciplinară se bazează pe reevaluarea rolului intuiției, a imaginației, a sensibilității. Se propune un parcurs pe verticală, conform metodei comparatiste, pentru a îngloba firesc trecutul în prezent, pentru a se crea un echilibru între valorile materiale și spirituale ale Antichității romane și cele românești, aflate într-un permanent dialog, componente ale aceluiași patrimoniu universal. Afinitățile istorico-tipologice, influențele vizibile, circulația motivelor, a temelor pot constitui probe ale unei abordări pertinente și fertile pentru elevi.

Deși sunt vizate aproape toate operațiile mentale, competențele se organizează gradual, în funcție de vârstă și nivel, în așa fel încât de la simpla receptare sau prelucrare primară a datelor, elevul să fie capabil nu numai să transpună în limbaj, să se exprime, să descrie, să argumenteze sau demonstreze, ci și să realizeze prelucrarea secundară a datelor. Acest fapt existent și la celelalte nivele în forme incipiente reprezintă o țintă superioară, adecvată nivelelor ultime, clasele a IX-a – XII-a, și presupune abilități complexe, de a compara, de a interpreta, de a analiza, de a relaționa. Elevul ar trebui să atingă acest prag ultim, când se produce un echilibru între acomodarea internă și adaptarea externă, pentru a se realiza transferul. Operațiile își sporesc gradual complexitatea, elevul aplică cunoștințele în alte segmente culturale sau ale realului, capătă alte abilități, dovedindu-se capabil să particularizeze sau să generalizeze, să integreze, să transpună, să opereze conexiuni, să adapteze mesajul la un context. De aceea este valoroasă această concepție unitară – unitate în diversitate – a temelor și a abordării care favorizează un parcurs accesibil și echilibrat, la nivel de opțional gândit pentru câte doi ani de studiu. De asemenea se dezvoltă nu doar dimensiunea cognitivă a personalității elevului în devenire, dar și dimensiunea axiologică și afectiv-atitudinală, elemente esențiale care contribuie la motivația învățării și la dobândirea valorii adăugate în procesul cunoașterii.

Recomandăm câteva exemple de metode și procese de învățare:

- activități în echipă, în alternanță cu lucrul individual;
- metode euristice, învățarea prin descoperire, învățarea intuitivă, învățarea pe baza teoriei pașilor mărunți;
- clubul de lectură;
- jocul de rol (Burebista *versus* Pompei);
- simularea unei situații de viață;

- desenul, executat de elev, ca aplicație a teoriei inteligențelor multiple;
- imagini-suport, ilustrări, tablouri, sculpturi, ca forme de vizualizare a unei realități virtuale;
- jocul (fuga prin labirint – labirintul lui Minos);
- sceneta (Midas și Apollo);
- biblioteca vie;
- mini-dezbaterea;
- jocul pe calculator (simularea unui război – dacii și romanii);
- mini-concursul: Cine știe, câștigă!

Materialul didactic (machete, hărți pentru excursii, filme documentare, planșe, albume, DVD-uri etc.) trebuie să fie variat și atractiv, asigurând uneori caracterul intuitiv al activităților de învățare. Mapele tematice, portofoliile se recomandă elevilor din ciclul liceal superior, care au preocupări de documentare. Studiul de caz și investigația sunt, de asemenea, recomandate elevilor de liceu, constituind modele de mini-cercetare, cu un grad sporit de dificultate.

Activitățile de învățare și strategiile de lucru propuse de cadrele didactice vor ține seama de experiența elevilor, de particularitățile de vârstă și vor permite valorizarea pozitivă a acestora.

Modalitățile de evaluare sunt dintre cele mai diverse. Probele orale sunt foarte importante. Observarea sistematică a implicării elevului în actul învățării este esențială, mai ales când se urmărește participarea elevului la diferitele momente și forme de evaluare: personaj în scurte dramatizări sau jocuri de rol (Sunt Burebista / Sunt Pompei), „erou” al unei întâmplări din altă civilizație, cea romană, locutor care susține un punct de vedere într-o mini-dezbatere (apărătorii și detractorii Lesbiei, iubita lui Catul / a Elei, soția lui Gheorghidiu), actor într-o miniscenetă (personaje, zeul Apollo și un muritor, regele Midas; Perseu și Atlas; Faeton și zeul Soare). Sunt demersuri didactice cu impact formativ, atractive, și, dacă sunt bine organizate, constituie alternative ale modalităților de evaluare. Probele scrise, testele, testele grilă, lucrările de control alternează cu fișele de lectură sau de lucru, desenele, reproducerile executate de elevii talentați și însoțite de observații personale, paralela (asemănări și deosebiri între două opere), portofoliul tematic, proiectul sau studiul de caz. Orice activitate didactică, fie și extrașcolară (vizitarea Sarmisegetuzei, a Romei), poate fi evaluată, în funcție de gradul de implicare și efort, dacă se certifică, în timp, progresul.

Forma plurivalentă de valorificare a acestui opțional o constituie parteneriatele interculturale cu școli din țară și din alte țări ale U.E. În acest caz, se parcurg în mod necesar următoarele etape:

- Pregătire: stabilirea unui parteneriat cu o clasă din alta școală (poate fi din aceeași localitate, din altă localitate sau chiar din altă țară).
- Prezentarea reciprocă a claselor partenere.
- Identificarea temei de lucru.
- Planificarea culegerii de informații.
- Culegerea de informații (posibile colaborări cu partenerii).
- Sinteza informațiilor și realizarea produsului.
- Prezentarea produsului realizat.
- Analiza produsului realizat de clasa parteneră și oferirea de feedback.
- Eventuala revizuire a produsului în baza sugestiilor și întrebărilor primite de la parteneri.
- Reflectarea asupra întregii experiențe: achiziții dobândite (cunoștințe, abilități, atitudini); derularea procesului, concluzii privind realizarea și implementarea unui proiect intercultural.
- Schimb de impresii și informații cu partenerii.

BIBLIOGRAFIE ORIENTATIVĂ

Lucrări de cultură generală:

- Ferris, Julie; Nicholson, Sue; Stroud, Jonathan; Tagholm, Sally, *Viața cotidiană în lumea antică*, Editura Rao, București, 2003
- Iordănescu, Teodor, *Viața privată în Imperiul Roman*, Editura Vestala, București, 2003
- Kunzl, Ernst, *Roma antică*, Editura Rao, București, 2003
- Paraschiv, Mihaela; Tiron Delia, *Memento antiquitatis!*, Editura Graphys, Iași, 2008
- Robert, Jean-Noel, *Roma – mari civilizații*, Editura Bic All, 2002
- Mitru, Alexandru, *Legendele Olimpului*, Editura Ion Creangă, București, 1973

Beletristică:

- Apuleius, Lucius, *Măgarul de aur*, Editura Saeculum, București, 2011
- Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, Editura Tineretului, București 1967
- Costin, Miron, *Letopisețul Țării Moldovei*, Editura Gramar, București, 2010
- Deleanu, Ion Budai, *Țiganiada*, Editura Curtea Veche, București, 2011
- Horatius, Q., F., *Opera Omnia*, traducere de Traian Costea, ediție bilingvă, Editura Univers, București, 1980
- Livius, Titus, *Ab Urbe condita*, traducere de Paul Popescu Găleşanu, Editura Minerva, București, 1976
- Mitru, Alexandru, *Legendele Olimpului*, Editura Ion Creangă, București, 1973
- Ovidius, P., N., *Opere*, Editura Gunivas, Chișinău, 2001
- Caragiale, I. Mateiu, *Opere*, Editura Fundației Culturale Române, 1994
- Petronius, T., N., *Satyricon*, traducere de Eugen Cizek, Editura pentru Literatură, București, 1967
- Plutarh, *Vieți paralele*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1966
- Suetonius, *Viețile celor doisprezece cezari*, Editura Gramar, București, 2005
- Vergilius, P. M., *Eneida*, traducere de G. Coșbuc, Editura Univers, București, 1980
- Catullus, C.V., *Carmina*, traducere de Th. Naum, Editura Teora, București, 1999

Dicționare:

- Curcă, Roxana Gabriela, *Cuvinte latinești universale*, Editura Demiurg, Iași, 2006
- Ferrari, Ana, *Dicționar de mitologie greacă și romană*, Editura Polirom, Iași, 2003

Mitologii:

- Kun, N., A., *Legende și miturile Greciei antice*, Editura Orizonturi, București, 2000
- Olinescu, Marcel, *Mitologie românească*, Editura Saeculum Visual, București, 2004

Enciclopedii și istorii:

- Iorga, Nicolae, *Istoria românilor*, Editura Saeculum, București, 2006
- Pârvan, Vasile, *Getica*, Chișinău, 1992

<http://www.pantheon.org/>

<http://www.mythindex.com/>

<http://www.obta.uw.edu.pl/~draco/docs/voccomp.html>

<http://www.euroclasic.eu/>

<http://www.clasice.ro/>

<http://www.livius.org/>

<http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/home.html>

Grupul de lucru pentru programa de opțional integrat *Rădăcini latine în cultura și civilizația românească*, curriculum la decizia școlii pentru clasele a V-a – a XII-a:

Mina-Maria RUSU – inspector general MECTS (coordonator)

Monica DUNĂ – C.N. „Sf. Sava” (coordonator)

Prof. Anca Anușcă, prof. Alla Apopei, prof. Delia Acatrinei, prof. Cezara Ștefănescu, prof. Sarmiza Belcescu, prof. Geanina Honceriu